

הראש?

מי עמד על

מכונת הברכה

- מאת אורי אבנרי -

במשך כמה שעות השבוע, עמדה מדינת ישראל על הראש. תוך דקות מעטות הפכה מדינה גורמית לבית-משוגעים, ששלח גלים של בהלה ופחד לרחבי העולם. מנהיגי הציבור עשו צחוק מעצמם, המונים נדבקו בקדחת.

כל זה בוצע באמצעי פשוט ביותר: כמה מלים של קריין בתחנת השידור הממלכתית.

היה זה שגעים חולף, כעבור יום כבר עמדה המדינה שוב על רגליה, ומנהיגיה נחפזו לשכוח את אשר עשו ואמרו. מכונת-השישטוש השיגרתית החלה בפעולתה. הכל חזר למסלולו.

אולם מה שקרה באחד באפריל, 1959, לא היה התקפת-טירוף רגעית שהשיכחה נאה לה. כי רגע הטירוף היה כמו רעם שהאיר לרגע את הלילה, גילה את מצב המדינה ואת מהות השלטון בה. אם נכון הדבר כי האדם אומר את האמת ברגעים של שכרון, הרי הסרגיקומדיה של האחד באפריל היתה רגע של אמת.

★ ★ ★

אויב בתירודע

העובדות ידועות לכל. בשעה 20.05 שידר קול-ישראל, באמצע תוכנית של פרקי חזנות, הודעה דראמטית שדרשה מן המאזינים להישאר ליד המקלטים כדי להמתין להודעה חשובה. במשך השעה חזרה התחנה כמה פעמים על הודעה זו.

האופי המיוחד של ההודעה יצר מיד אחירה מתוחה ברחבי הארץ. בערים ביטלו המאזינים מיד את תוכניותיהם לאותו ערב, ויתרו על הליכה לקילנוע ולתיאטרון. במשקים הועיקו המאזינים את חבריהם אל המקלטים. אולם עדיין לא היתה משמעות ההודעה ברורה. רוב המאזינים סברו כי הממשלה עומדת להצהיר על פיתוח ערך הלירה.

הפצצה עצמה התפוצצה רק בשעה תשע. ליד המיקרופון עמד יגאל ברק, אחד הקריינים הצעירים של קול-ישראל, שהתמחו בתקופת מיבצע-סיני בסגנון המתכתי של גיבוריות כוזבת, מן הסוג שבו היו קרייני מוסקבה מודיעים בתקופת המלחמה על נצחונות אמיתיים ומדומים של צבאות סטאלין.

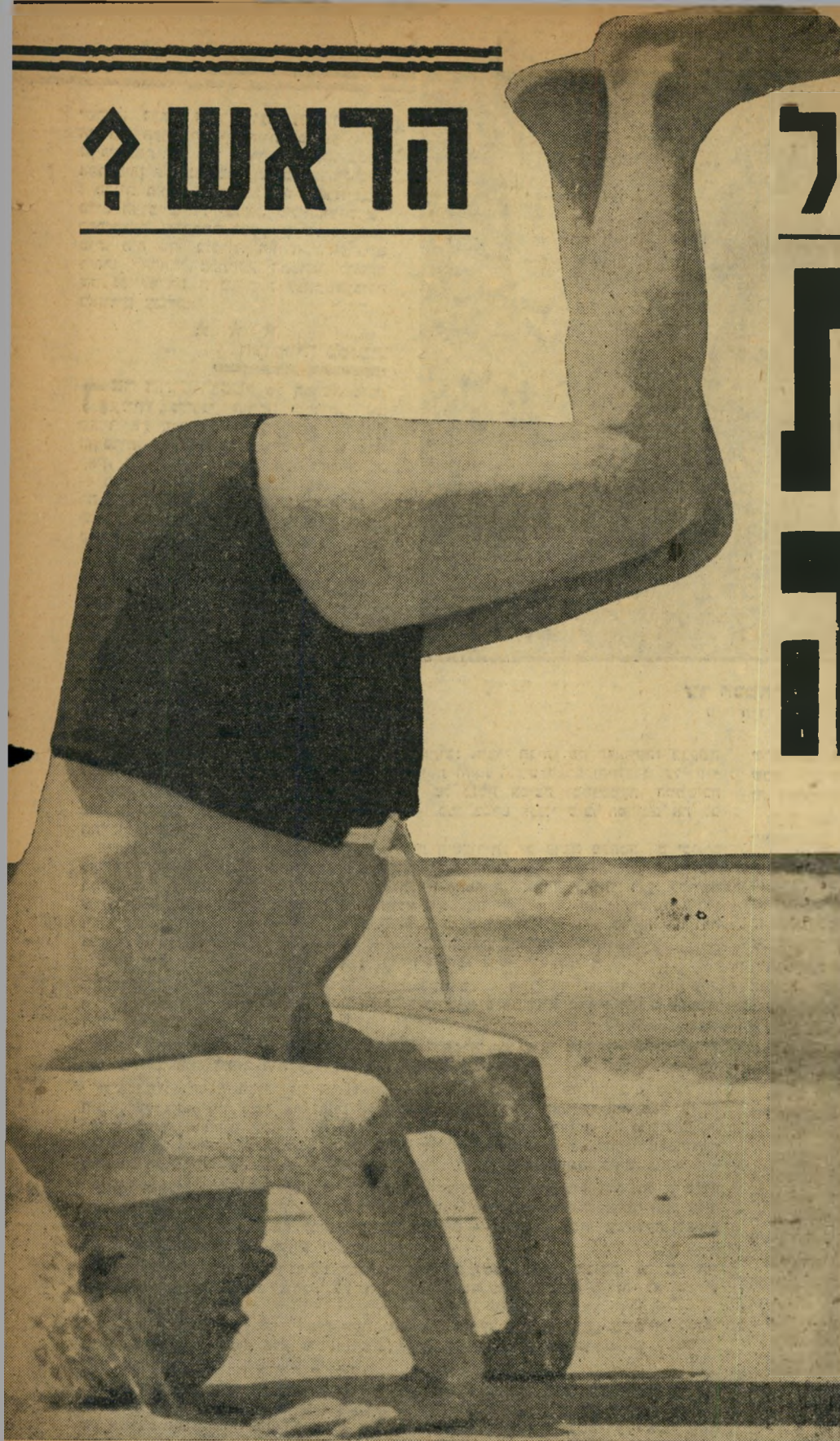
הוא לא קרא את החדשות. בקול של שעה-הרתיגורל קרא הודעה של ראש אגף-כוח-האדם של צה"ל על גיוס חיילי מילואים, לפי סיסמות היחידות שיוקראו לאחר מכן. אותה הודעה ארוכה חזרה בערבית, באנגלית, בצרפתית, באדיש, בפולנית, בהונגרית, ברומנית ובלאדינו. עד שנסיימה ההודעה בשפה התשיעית, כבר היה ברור לכל המאזינים כי צה"ל הכריז על גיוס כללי של מאות אלפי חיילי המילואים. היתה זאת התרשמות מוצדקת והגיונית, הן לאור הנוסח הדראמטי של ההודעה עצמה, והן לאור הודעות-ההבהלה שקדמו לה מאז שעה שמונה.

באותן חמש דקות — תקופת-השיא היומית של ההאזנה לרדיו — כבר שאלו אלפי גברים את נשותיהם היכן מונח ציוד המילואים, כבר נידחו תוכניות והוחלטו מבטי חדרה. כאשר בתום כל התכונה הזאת, הודיע הקריין רק שלוש סיסמות של יחידות — "להקת אמנים", "ארשת תשיבות" ו"ברחזי מים" — לא הופגה המתחיות. הקהל סבר ששטו כי כהכנה לגיוס הגדול, מגישים צה"ל את אותן היחידות שתפקידן הסכני הוא להכין את התכונה ההמונית.

כאשר הודיע הקריין כי צה"ל יסדר הודעות נוספות בשעה 10 ובשעה 11, היתה הארץ בטוחה כי שוב החלו שעות היסטוריות, מן הסוג שקדמו למיבצע-סיני. אנשים ששוטטו האמינו כי המלחמה עומדת לפרוץ בכל רגע. אנשים יותר מחוכמים הבינו כי הודעה כה פומבית אינה מבשרת מלחמה מיידית, סברו כי הגיוס הכללי ההדרגתי, נועד לאיים על הערבים ולהתחיל בתהליך צבאי העשוי להסתיים במלחמה.

בשעה 21.15 שררה ברחוב אחירה חגיגית. בעלים ונשים התכוננו לבלות יחד את הערב האחרון בצחצח, לפני פרידה של לפחות שבוע-שבועיים ומסעי-מלחמה אסרתי. הארץ ידעה כי הגיע מצב של ערב-מלחמה.

היה זה אוסיני כי לאיש לא היה המושג הקלוש ביותר נגד מי עומדת המלחמה המיועדת לפרוץ. בישראל של 1959 אפשרית אחירה מלחמתית מובהקת ללא קשר עם סכסוך אקטואלי. הכל ידעו כי איש אחד מחלים בישראל על מלחמה ושלום, וכי לאיש זה שיקולים משלו. עשר שנים של חינוך "בטחוני" נטעו בלב ההמונים את הבטחון כי ברגע המתאים

כבר ימצא האויב הנכון וגם הסיבה הנכונה לפתיחת מלחמה קצרה, זולה וטובה.

★ ★ ★

מלחמה בפתח

ישראל אינה אי בודד. כל הגעשה בתל-אביב מגיע תוך דקות ספורות לקצחת תבל, כי העולם, החרד מפני השמדה אטומית והידוע כי המרחב השמי יכול לגרום בכל רגע להתלקחות עולמית, למד לראות בישראל גורמת-צרות נצחית. שרותי-המודיעין שלו דרוכים לכל רחש בישראל.

משרדי-החוץ בעולם כולו, שלא קיבלו אזהרה מוקדמת משגריריוניהם בישראל, הוחרדו. ברוב בירות העולם החלה פעילות קדחתנית. סוכנות-ידועות אמריקאית החרידה את כל מערכות-העתונים בארצות-הברית בשלושה צלצולים, האות המוסכם למשבר בינלאומי חמור. הגפוצה ביותר: ישראל מאיימת במלחמה על מצרים בקשר עם המעבר בתעלת-סואץ, תוך ניצול המחלוקת בינה לבין עיראק.

עורכיה-החדשות סילקו הצדה הודעות חשובות מחלקי-תבל אחרים, החלו מחברים כותרות מרעישות על תכונת-המלחמה בישראל. פרשנים צבאיים וכותבי מאמרים ראשיים, הלמו במכונות-הכתיבה כדי להסביר את המצב ולהעמיד את קוראיהם על חומרת הסכנה. הודעה הגפוצה ביותר: ישראל מאיימת במלחמה על מצרים בקשר עם המעבר בתעלת-סואץ, תוך ניצול המחלוקת בינה לבין עיראק.

נמרצת עוד יותר היתה התכונה בארצות השכנות. זמן קצר אחרי שהודעת קול-ישראל נקלטה בקאהיר ובדמשק ועברה את התהליכים במחלקות המודיעין והמסכיל, הועיק קולי דמשק את כל החיילים בחופשה, העמיד את כל יחידות צבא רעים בסוריה במצב הכן. רדיו רמאללה הודיע על כוננות הצבא הירדני כדי לשמור על הגבול. לאורך כל גבולות